

Odina AHMADJONOVA,
 Namangan davlat universiteti doktoranti
 E-mail:ahmadjonovaodina2020@gmail.com
 Tel: +998 97 2510107

NamDU p.f.f.d.(PhD) Sarimsoqova D.M. taqrizi ostida

INGLIZ TILI DARSLARIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARNING O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada bugungi kunda ta'lim sohasida keng muhokamaga sabab bo'layotgan, butun jahon ta'lim dasturlarida muhim o'rin egallagan qobiliyatlarni shakllantirish uchun xizmat qiluvchi STEAM ta'lim texnologiyasi hamda ingliz tili darslarida ushbu texnologiyadan foydalanib o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish metodlari haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: STEAM, TBL(task based learning), PBL(problem based learning), PBL(project based learning), CLIL, Jigsaw reading, Klaster texnologiyasi.

METHODS FOR THE DEVELOPMENT OF READING COMPETENCE OF STUDENTS USING STEAM EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN ENGLISH LESSONS

Annotation

This article provides information on STEAM education technology, which today causes a wide discussion in the field of Education, serves to form abilities that occupy an important place in the entire world's educational programs, as well as methods for improving the reading literacy of students using this technology in English lessons.

Key words: STEAM, TBL(task based learning), PBL (problem based learning),PBL(project based learning), CLIL, Jigsaw reading, Cluster technology.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ С ПОМОЩЬЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ STEAM НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В этой статье представлена информация о образовательной технологии Steam, которая сегодня вызывает широкое обсуждение в сфере образования, служащей для формирования навыков, которые занимают важное место во всех мировых образовательных программах, а также о методах повышения грамотности чтения учащихся с помощью этой технологии на уроках английского языка.

Ключевые слова: STEAM, TBL(обучение заданиям), PBL(обучение на основе задач),PBL(обучение на основе проектов),CLIL, Метод четырех восьмерок, Кластерная технология.

Kirish. Texnologiya hukmronlik qilayotgan bugungi kunda STEAM maktablariga bo'layotgan talab va yehtiyoljar kun sari ko'paymoqda.Shuningdek, butun dunyo bo'ylab biznes, ta'lim, diplomatiya, axborot kommunikatsiya sohalari bo'yicha xalqaro darajadagi kasb yegalarini tayyorlashda ingliz tilida ta'lim beruvchi institutlarga talab ko'paymoqda[1;565]. Keyingi ikki o'n yilliklar ichida STEAM fanarini ingliz tilida o'qitish ommalashib bormoqda.[2;178] Ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rganuvchilar soning ortib borayotgani STEAM sohasidagi ishchi kuchining ham xilma-xil bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Ingliz tili o'rganishda STEAM fanlarining o'rni qay darajada muhim yekanligi aniq bo'lsa-da, Ingliz tili va STEAM ni integrasion tarzda o'qitish borasida yetarlicha tadqiqotlar olib borilmagan. Bu borada izlanishlar olib borish tadqiqotimizning bir qismi deb hisoblaymiz. Ingliz tili STEAM fanlariga katta ta'sir ko'rsatadi, chunki ingliz tili atrofimizdagi borliqni tushunish va anglashga asoslangan.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Ko'plab ingliz tilida so'zlashuvchi va ingliz tilida so'zlashmaydigan davlatlarda STEAM va ingliz tilini ikkinchi til (ESL)sifatida o'qitishga asoslangan ko'plab metodik yondashuvlar mavjud. Bugungi kunda ingliz tilini umumiy yoki ma'lum bir soha misol uchun biznes yoki akademik maqsadlarda o'qitishda Kommunikativ til o'qitish (Communicative language teaching CLT), Mazmunga asoslanib o'qitish (Content based learning-CBL), Topshiriqqa asoslanib o'qitish (Task-based learning TBL yoki TBI Task-based instruction) hamda Mazmun va tilni integrasion tarzda o'qitish (Content and language integrated learning CLIL) singari metodlardan foydalaniladi.

PBL- Problem based learning-Muommoga tayangan holda o'rganish STEAM ta'lim texnologiyasini o'qitishda foydalaniladigan yondashuvlardan biridir.PBL – dars markazida o'quvchi bo'lishini qo'llab quvvatlaydigan texnologiya bo'lib,ta'lim oluvchilar fanni biror muommoga bir nechta yechim topish orqali o'rganadilar. PBL faqatgina muommoga yechim topishga o'rgatmaydi, balki jamoada ishlash, muloqot qilish singari qobilyatlarni shakllantirishgaham xizmat qiladi. Ingliz tilini o'qitish va STEAM fanlarini o'qitishning qanday aloqasi borligi haqida o'rgangan tadqiqotchilardan biri I.Z. Hussain bo'lib, bu ikki sohada muvaffaqiyatga erishish o'zaro bog'liq tushuncha deb hisoblaydi va bunga ikki sabab keltiradi: 1.STEAM sohasida faoliyat olib borish kishilarda keng ko'lamdagi o'qish va yozish ishlarini talab qiladi; 2.STEAM sohasi vakillari uchun kommunikativ qobiliyatlar juda muhim. [3] STEAM ta'lim texnologiyasini o'qitishda faol qo'llaniladigan yondashuvlardan yana biri Inquiry-based learning- so'rovga asoslangan o'rganish metodidir. Mazkur metod faol o'rganish metodi bo'lib, savollar so'rash, muommolarga yechim topish va vaziyatlar bilan o'qitish shaklidir hamda muommoga yechim topish, fikrlash qobilyatlarini oshirishga yordam beradi. Bu metodning paydo bo'lishi o'tgan asrning 60-yillariga borib taqaladi.[4] So'rovga asoslangan ta'lim turning bir necha turlari bor. Tadqiqotchilar Hether Benchi va Randy Bell [5]ushbu ta'lim yondashuvini 4 turga bo'ladi:

1. Confirmation inquiry.Tasdiq so'rov.O'qituvchi bir ilmiy mavzuni tushuntiradi. Bundan so'ng, o'quvchilar javoblari bilan tanish bo'lgan bir necha savol tuzib, uni mashg'ulot orqali taqdim etadi.

2. Structured Inquiry. Tizimli so'rov. Uslubning bu bosqichida o'qituvchi oldin savollar beradi hamda jarayonlarni tushuntirib beradi. Talabalar o'zlari ma'lumot to'plashadi va shu ma'lumotlarni o'rganish va analiz qilish orqali o'z topilma ta'riflarini ishlab chiqishadi.

3. Guided inquiry. Nazoratli so‘ro‘v. O‘qituvchi savollarni o‘zini beradi va hech qanday sharh bermaydi. Talabalar javoblarni topadi va fikr almashadi.

4. Open/True inquiry. Ochiq/To‘g‘ri so‘ro‘v. So‘rovga asoslangan ta‘limning bu bosqichida , savollarni ham talabalar o‘zlari tuzishadi, jarayon qanday borishini ham o‘zlari hal qilishadi va so‘nggida topgan yechimlarini bir birlari bilan baham ko‘rib, fikr almashadilar.

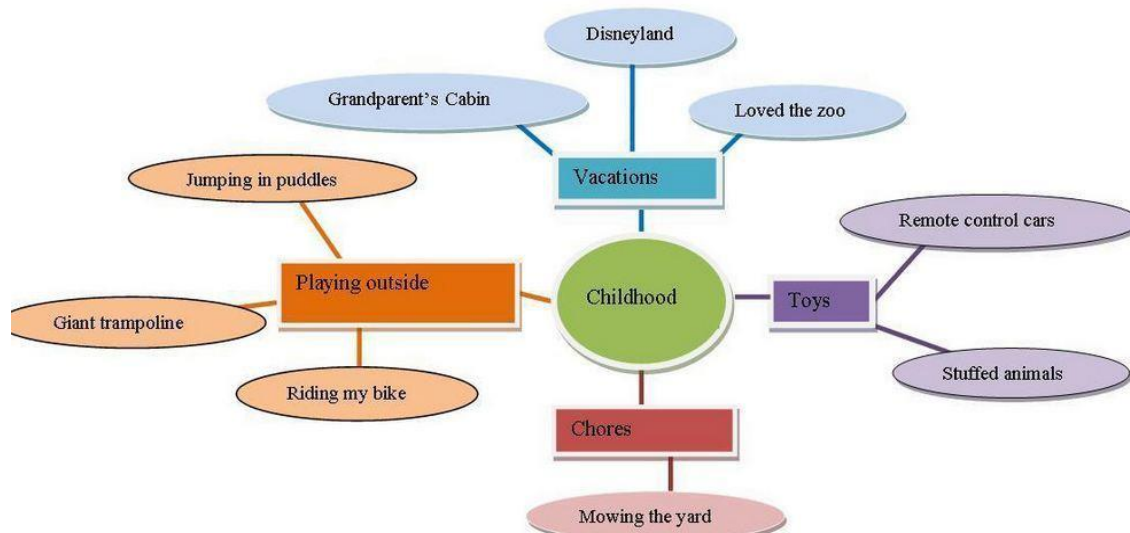
Ingliz tili darslarida STEAM ta‘lim texnologiyasiga bo‘lgan e‘tiborni kuchaytirishda, asosan Task-based language teaching [TBLT]- tilni ma‘lum bir topshiriqqa asoslanib o‘qitish uslubidan foydalaniladi. TBLT so‘zi o‘rniga odatda TBI (task based instruction) qisqartma so‘zi ham ishlatiladi. TBLT Communicative language teaching (CLT) Kommunikativ yondashuvning bir yo‘nalishi sifatida shakllangan. Dars davomida TBL metodidan foydalanish 3 bosqichda o‘tadi:

Pre-task- topshiriqqa bo‘lgan qismda o‘qituvchi o‘quvchilarga qanday topshiriq berilishi haqida ma‘lumot beradi. Agar, o‘quvchilarni ingliz tilini bilish darajasi pastroq bo‘lsa, topshiriqda ishlatilishi mumkin bo‘lgan so‘z va grammatik shakllar mustahkamlanadi. Aynan shu jihati bilan TBL- PPP (present, practice, production- namoyish yetish, mashq qilish, yaratish) metodiga o‘xshaydi.

Task cycle- topshiriq beriladigan qismda yesa, o‘quvchilar topshiriqni asosan kichik guruhlarda bajarishadi. Agar o‘qituvchi topshiriq davomida asosiy rolni o‘ynamasa, uning vazifasi faqatgina nazorat qilish va maslahat berish bo‘ladi. Bu yesa darsda talabaning faolligini oshirishga yordam beradi. [6]

Review-ko‘rib chiqish qismida talabalar o‘zlari bajargan topshiriqqa , misol uchun montaj, taqdimot, videolarini sheriklari bilan almashib, bir-birlariga baho beradilar. Agar berilgan topshiriq uzoq vaqt oladigan bo‘lsa, masalan biror bir qurilish modelini yasash singari, unda TBL PBL-Project based learning metodiga o‘xshab qoladi. Ingliz tili darslarida STEAM texnologiyasi asosida ta‘lim berish uchun mos metodlardan yana biri bu CLIL – Content and language integrated learning- fan va tilni uyg‘unlashtirib o‘qitishdir. Bu yondashuvni yaratishdan maqsad ta‘lim tizimini rivojlantirish, chet tili va fanni uyg‘unlashtirib o‘qitish uchu zarur sharoitlarni yaratish, o‘quvchilarning ona tili va chet tili bilish darajalarini oshirish, madaniyatlararo aloqalarni rivojlantirish deb qaraladi.

Matnoldi mashqlariga “Brainstorming” – “Aqliy hujum” mashg‘uloti misol bo‘la oladi. O‘qituvchi tomonidan matn mavzusiga aloqador savollar beriladi hamda o‘quvchilarning fikrlari o‘rganiladi. Bu mashqda o‘rganuvchilarning fikri “Cluster” texnologiyasi yordamida doskada jamlab yozib borilishi maqsadga muvofiq. Agar matn “Childhood” bolalik mavzusida bo‘lsa, o‘qituvchi o‘quvchilardan “What do you remember about your childhood?” “Bolalik deganda nima hayolingizga keladi?” qabilidagi savollar javobini quyidagi rasm tarzida qayd etib borishi mumkin.

Rasm: Cluster (klaster) metodi.

Shuningdek, matnoldi mashqlar turkumiga True/False: ta‘lim beruvchi tomonidan matnga aloqador mavzuda , umumiy bilimga asoslangan 5ta rost hamda 5ta yolg‘on gaplar tuzib tayyorlanadi, berilgan ma‘lumotning rost yoki yolg‘onligi o‘quvchilar tomonidan aniqlanadi; Read and Move: sinf xonasi ikkiga ajratiladi: “rost taraf” va “yolg‘on taraf” , o‘qituvchi tomonida oldindan tayyorlangan gaplar o‘qib eshittiriladi, agar gap rost bo‘lsa o‘quvchilar rost tomonga o‘tib olishadi yoki aksi; Definition Pairs: matnda uchraydigan asosiy 10 ta so‘z tanlab olinadi va har bir so‘z uchun ikkitadan ta‘rif yoziladi: biri so‘zning haqiqiy ma‘nosini bersa, ikkinchisi bu so‘zga tegishli bo‘lmagan ma‘noni beradi, o‘quvchilar to‘g‘ri javobni topishadi; Story on the Wall: bu turdagi mashg‘ulotda o‘qituvchi matn ichidagi yakka holda ma‘no anglatuvchi gaplarni ajratib oladi hamda ularni xona devorlariga yopishtiradi, o‘quvchilar xona bo‘ylab harakatlanib, har bir gappga o‘z fikrlarini bildirishadi; Synonym/Antonym Match: matnda qatnashgan bir necha so‘zlar tanlab olinadi va ularning ma‘modoshi yoki zidma‘nolik juflari bir ustunda so‘zlar esa boshqa bir ustunga joylanadi; We have a Situation: matnda berilgan qahramonlarda 2-3 tasi tanlab olinadi va o‘quvchilarga ushbu qahramonlar roli beriladi, kichik guruhlarga ajratilgan qahramonlarga ijro etish uchun turli vaziyatlar beriladi; KWL chart: bu mashg‘ulotda o‘quvchilarga BBB –ya‘ni Bilaman (Know), Bilishni xohlayman (Want to know) va Bilib oldim (Learned) deb nomlangan uchta ustundan iborat jadval to‘ldirishlari so‘raladi.

KWL Chart – Do Now

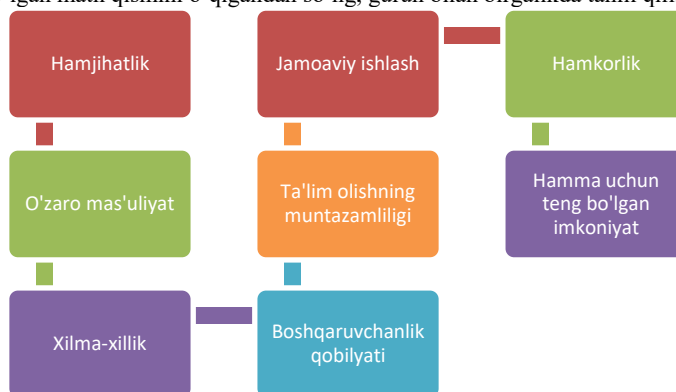
Silently fill in the KWL chart in your packet

K <i>What you <u>know</u></i>	W <i>What you <u>want to know</u></i>	L <i>What you <u>learned</u></i>

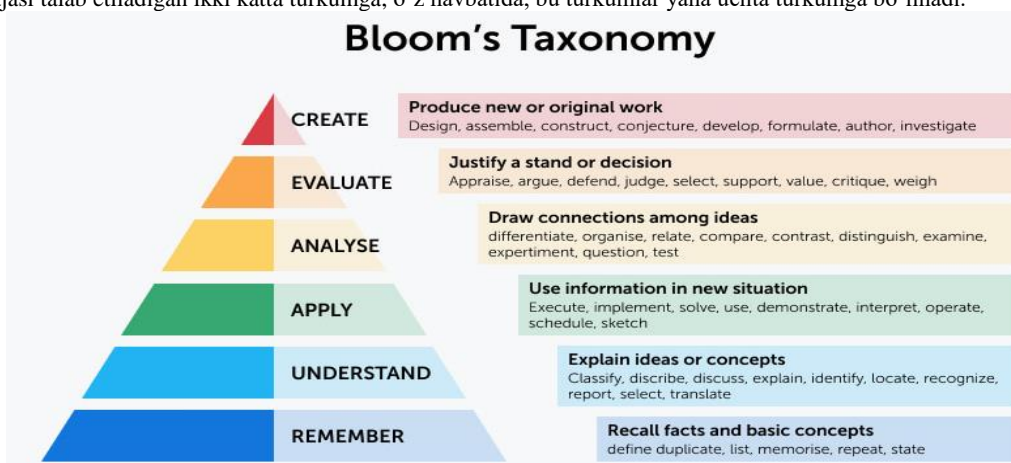
2-rasm:BBB jadvali.(KWL chart)

Matn bilan ishlashning keying While-reading- Matni o'qish bosqichida berilgan tekst bilan ishlanadi. O'qishning bu bosqichidagi asosiy maqsad matnda berilgan ma'lumotni o'zlashtirish ,o'qib tushunishdan iborat bo'ladi. Matn bilan ishlash bosqichida: Topic sentence(Asosiy mazmun beruvchi gap): matn ichidagi har bir paragraf asosiy mazmunga ega bitta gapdan tashkil topadi, o'quvchilar ana shu gapni topish uchun matn paragraflarini yaxshilab o'qib , dalil bilan sharhlab berishlari zarur bo'ladi; Jigsaw Reading(Matni qismlarga bo'lib o'qish): sinfdagi o'quvchilar 5-6 kishidan iborat guruhlariga ajratiladi hamda bir nechta paragrafdan tashkil topgan matn qismlari har bir o'quvchiga bittadan paragraph shaklida bo'lib beriladi, har bir o'quvchi o'zi mas'ul bo'lgan matn qismini o'qigandan so'ng, guruh bilan birgalikda tahlil qilishadi:

2-jadval : Aralash matn qismlarini tartiblab o'qish (Jigsaw reading)ning afzalliklari.

Matn o'qilgandan keyingi bosqichda o'quvchilarning matni o'qib tushunganligini tekshirish va tushunish jarayonini osonlashtirish maqsadida Bloom's taxonomy(Blum turkumi) jadvalidan foydalanish mumkin. Bloom's taxonomy (Blum turkumi) Benjamin Bloom boshchiligidagi bir guruh olimlar tomonidan yaratilgan kognitiv tushunish bosqichlari turkumidir. Ushbu turkum olti darajadan iborat bo'lib, LOT(Lower Order Thinking) va HOT (Higher Order Thinking) kognitiv fikrlashning yuqori darajasi talab etiladigan ikki katta turkumga, o'z navbatida, bu turkumlar yana uchta turkumga bo'linadi.

3-rasm. Blum turkum (Bloom's taxonomy)

Ushbu rasmdagi quyida joylashgan uch bosqich Remember(eslab qolish) berilgan ma'lumotlarni yodda saqlash, Understand (Tushunish) eslab qolingan ma'lumotlarni tushunish, turlarga ajratish, muhokama qilish va boshqalarga tushuntirib bera olish hamda Apply (Qo'llash) eslab qolib, tushungan ma'lumotni yangi vaziyatda qo'llay olish deya nomlanadi. Fikrlashning yuqori darajasini talab qiladigan (HOT)turkumi Analyse(Tahlil qilish) darajasi olingan ma'lumotni taqqoslash, tahlil qilish, tekshirishdan iborat bo'ladi. Evaluation (Baholash) mantiqan tahlil qilish,tanqidiy yondashib o'z xulosalarini bildirish,berilgan

ma'lumotga aloqador bahs-munozaralarda qatnashish nazarda tutadi. Keyingi daraja Create(Yaratish)ya'ni olingan ma'lumotlar asosida o'zining yangi loyihasini yaratish nazarda tutiladi.

Xulosa. Yuqoridagilardan ma'lumki, STEAM ta'lim texnologiyasi bugungi zamonaviy ta'lim muhitida ta'limning barcha jabhalarida ildamligni qo'ldan bermay kelmoqda.Yurtimizda ham ushbu ta'lim texnologiyasini maktabgacha va maktab ta'limi bo'g'inlariga joriy etish borasida keng ko'lamda ishlar bajarilmoqda. Bizning fikrimizcha, STEAM texnologiyasi ingliz tili darslari bilan bog'liqlikda, ya'ni ingliz tili darslarida mazkur texnologiya metodlari orqali o'quvchilarning muommoni hal etish, yaratuvchanlik, tanqidiy fikrlash, jamoaviy ishlash singari qobiliyatlarini shakllantirish va bu orqali ularda STEAM fanlariga va kasblariga bo'lgan qiziqishni shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR

1. A. M. B. Altasan, "English Language Provision in Australia within the Global Context of ELT," American Journal of Educational Research, vol. 4, no. 7, pp. 563-569, 2016
2. N.Sultana, H.Kahwaji, M.Kurup. The Influence of Teaching English in STEM Education for ESL Learners amidst a Changing World after COVID19. International Journal of Learning and Teaching · January 2021.
3. I.Z.Hussain.The surprising correlation between English skills and success in STEM. Journal of English Language Arts. 06.08.2020.
4. Schwab, J. (Summer 1960). "Inquiry, the Science Teacher, and the Educator". The School Review. The University of Chicago Press. 68 (2): 176–195.
5. Bell, R., Banchi, H. (2008). The Many Levels of Inquiry. Science & Children, 46(2), 26-29
6. Niemeier, Susanne (2017). Task-based grammar teaching of english: Where cognitive grammar and task-based language teaching meet.